

DOINA LEAHU

Descoperit în urmă cu aproape trei sferturi de veac, într-un loc și în condiții ce vor rămâne pentru totdeauna necunoscute, semnalat unor cercuri de specialitate acum 60 de ani iar ulterior adus în discuție sau doar menționat de mai multe ori, tezaurul de obiecte de podoabă din județul Argeș — alcătuit din inele de buclă și mărgele — constituie o temă de studiu ce încă se cere aborată. Pe de o parte, pentru că în diverse referiri de pînă acum și-au făcut loc unele inexactități cu privire la zona de proveniență a tezaurului sau la alcătuirea sa, pe de altă deoarece pînă în prezent nu dispunem de o argumentare bine susținută cu privire la încadrarea cronologică și culturală a acestuia.

În legătură cu data descoperirii tezaurului deținem o informație — unică, de altfel — de la dr. George Severeanu, cunoscut colecționar bucureștean, cel care a și achiziționat piesele menționate. La 9 decembrie 1928, într-o ședință a Societății Române de Numismatică, cr. Severeanu, susținind comunicarea cu titlul „Tezaure dace de aur” s-a referit la mai multe obiecte aflate în colecția sa, remarcînd în primul rînd tezaurul din Argeș și făcînd precizarea că acesta a fost găsit în anul 1915¹.

Dintr-un registru cu însemnări în limba franceză, aparținînd medicului colecționar și păstrat astăzi la Muzeul de istorie și artă al municipiului București, mai aflăm, consemnate la pozițiile 119 și 120, data și condițiile în care tezaurul a intrat în posesia doctorului Severeanu: „cumpărat la Marcu — str. Carol, în 1916” („achetez chez Marcu — str. Carol en 1916”).

Tot acolo sînt reproduse în fotografii cite un exemplar din cele două categorii de podoabe alcătuiind — așa cum a notat Severeanu — „Tezaurul de aur (electrum) din Argeș” („Trésor en or (électrum) d'Arges”). Această menționare — cu privire la zona de descoperire a tezaurului, deși circumscrie o arie largă, este singura ce poate fi luată în considerare, ea provenind de la cel ce a fost în măsură să recepteze și să transmită vreo informație în acest sens. Ținînd seama de aceasta este evident că indicarea localității Curtea de Argeș ca loc de descoperire a tezaurului, consemnată de unii specialiști², este neîntemeiată și se cere abandonată.

Se cuvine, de asemenea, să fie readus în discuție numărul pieselor din care a fost și este alcătuit în prezent tezaurul.

Asupra compoziției inițiale singura informație o deținem tot de la dr. Severeanu, care în comunicarea susținută la Societatea Română de Numismatică a menționat 13 inele de buclă („inele-spirale”, cum le spunea el) și 12 mărgele. În registrul menționat, aparținînd colecționarului, numărul exact al pieselor componente nu apare consemnat.

Pe parcursul anilor, în cele cîteva lucrări de specialitate ce conțin referiri asupra tezaurului din Argeș se constată cu privire la alcătuirea sa actuală o neconcordanță. Astfel, în 1967, Mihai Gramatopol și Virgilia Crăciunescu prezentau tezaurul ca fiind alcătuit

¹ *Cronica numismatică și arheologică*, VIII, 1928, p. 48.

² Vl. Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, București, 1974, p. 415 și fig. 413; Radu Florescu, în *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, București, 1980, p. 127; idem, în *Strămoșii românilor. Vestigii milenare de cultură și artă. Preistoria Daciei*, București, 1980, fig. 301 și p. 100; Vl. Dumitrescu, *Al. Vulpe, Dacia înainte de Dromihete*, București, 1988, p. 80-81.

din 18 inele și 7 măргеș³; Ștefan Burda în 1979, Radu Florescu în 1980 și Valeriu Leahu în 1988 menționează 12 inele de buclă și 7 măргеș⁴.

Într-adevăr, cercetînd actele de evidență păstrate la Muzeul de istorie și artă al municipiului București — Registrul inventar al Colecției Severeanu întocmit în 1948 și fișele de obiect întocmite în 1957 — s-a constatat că sînt înscrise la Tezaurul din Argeș 12 inele de buclă și 7 măргеș, din care se păstrează la Muzeul național de istorie a României 11 inele și 7 măргеș.

Este evident că din numărul pieselor care alcătuiau inițial tezaurul, cinci măргеș și un inel de buclă trebuie considerate pierdute.

În ce privește eroarea constatată în articolul lui Mihai Gramatopol și al Virgîliei Crăciunescu, ea se explică prin includerea de către autori în tezaurul din Argeș a unor inele de buclă cu locuri de proveniență necunoscute, ce s-au aflat de asemenea în colecția „Maria și dr. G. Severeanu“.

Inelele de buclă din componența tezaurului sînt toate lucrate din bară de secțiune triunghiulară și se înscriu în tipul de formă ovală, cu brațe egale, treplat și ușor lățite, apoi îngustate către capetele suprapuse, cu virfurile irase arcuit spre interior. Două exemplare constituie ușoare excepții: unul — cu virfurile ascuțite paralele la brațe, dar fără a fi trase spre interior; altul — avînd brațele inegale, datorită unei torsionări pe zona mediană. Menționăm, de asemenea, un inel de buclă deteriorat, avînd un braț rupt spre capăt.

Intrucît în unele lucrări de specialitate nu sînt menționate inelele de buclă — cu decor din tezaurul de la Argeș, iar în altele sînt prezentate toate exemplarele ca fiind decorate⁵, facem acum precizarea că numai trei piese sînt ornamentate, toate pe ambele margini ale brațelor: unul, cu decor incizat de linii scurte, oblice, tangente la o longitudinală; altul, cu șir de mici cercuri incizate; al treilea, avînd brațele diferit ornamentate — un braț cu linii oblice, scurte, tangente la o longitudinală, celălalt cu același decor pe marginea exterioară, dar cu șir de cercuri pe marginea interioară.

Ca dimensiuni, inelele de buclă sînt relativ mari, înălțimea variînd între 2,5 cm și 3,5 cm, iar greutatea între 5,00 gr. și 12,80 gr.

După cum este bine cunoscut tipologia inelelor de buclă din aur și bronz care au circulat în zonele est-centrale și sud-est europene, a fost stabilită de Eugenia Zaharia într-un studiu care a rămas în literatura de specialitate lucrare de referință. Conform clasificării stabilite de autoarea menționată, inelele de buclă din tezaurul la care ne referim se aseamănă tipului B 1 b, caracterizat prin formă ovală, cu terminații de lungime egală, suprapuse, în formă de barcă⁶.

Cele 7 măргеș sînt de formă bitronconică, cu etaje egale, cu canal circular central, nedecorate. Măsurînd dimensiunile se constată că, exceptînd exemplarul cel mai mare, cu înălțimea de 1,6 cm, diametrul maxim de 2,2 cm și greutatea de 36,40 gr, celelalte 6 măргеș se grupează cîte două, descrescînd, înălțimea lor variînd între 0,6 cm și 1,2 cm, diametrul maxim între 1 cm și 1,6 cm și greutatea între 3,25 și 13,40 gr. Această situație arată că piesele fuseseră înșiruite într-un colier.

Conform expertizelor făcute de Banca Națională a României, toate obiectele de podoabă alcătuînd tezaurul din județul Argeș sînt lucrate din aur cu titlul 900‰.

Abordînd acum problema încadrării cronologice a tezaurului din județul Argeș trebuie spus că de la dr. Severeanu și pînă în prezent toți cercetătorii care s-au referit la el l-au datat în epoca bronzului. Problema este acum de a încerca o încadrare mai strînsă, raportată nu numai la cronologia relativă a epocii, dar indicată, desigur cu aproximație și în cronologia absolută.

În acest sens măргеșele bitronconice nu ne pot fi de ajutor, dat fiind că — așa cum, de altfel, s-a remarcat — ele au o circulație îndelungată în timp, trecînd pragul epocii

³ Mihai Gramatopol și Virgîlia Crăciunescu, în *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art*, 1967, 4, p. 138 — 139.

⁴ Ștefan Burda, *Tezaur de aur din România*, București, 1979, p. 65 (cat. 11); Radu Florescu în *Strămoșii...*, p. 100; Valeriu Leahu, în *SCIVA*, 3, 39, 1988, p. 237.

⁵ Ștefan Burda, loc. cit.

⁶ Eugenia Zaharia, în *Dacia N. S.*, III, 1959, p. 109 și urm.

bronzului. În schimb sînt utile inelele de buclă, fiind stabilit că tipul B 1 b circulă pe teritoriul țării noastre numai în perioadele mijlocie și tîrzie ale epocii bronzului, între anii 1500 și 1350 î.e.n. Luînd în considerare și o remarcă a Eugeniei Zaharia, potrivit căreia în cimitirele de la Sărata Monteoru se observă de-a lungul perioadei tîrzii a epocii bronzului o tendință de micșorare a corpului inelelor de buclă, atunci, ținînd seamă de mărimea exemplarelor din tezaurul descoperit în județul Argeș, putem fi îndreptățiți să li datăm pe acesta mai curînd în perioada mijlocie a epocii bronzului, aproximativ între anii 1500 și 1400 î.e.n.

În interpretarea istorică a tezaurului adus în discuție o ultimă problemă este aceea a raportării sale la mediul cultural-arheologic în care a fost vehiculat, poate chiar produs, oricum la mediul în care a fost descoperit. În această privință putem aprecia ca sigură prezența sa în mediul culturii Tei, astăzi fiind bine dovedit că teritoriul județului Argeș a făcut parte din aria de diuziuine a acestei culturi. Cităm în acest sens resturile de așezări sau materialele semnalate la Ștefănești, Bascov, Valea Ursului, Golești, Călinești Vale, Țițești, Silișteni, etc.⁷

Detaliînd relația ce se poate stabili între descoperirea prezentată și mediul în care a fost găsită, în funcție de datarea acceptată — sec. XV î.e.n. — este posibilă raportarea tezaurului din județul Argeș la a III-a fază de evoluție a culturii Tei.

O asemenea omologare tipologică și eronologică a tezaurului din Argeș, exclude, bineînțeles, apartenența sa la un așa numit orizont „Ostrovul Mare — Țufalău“, definit de Ștefan Burda și situat de el în „veacurile de început ale epocii bronzului mijlociu carpa-to-dunărean (aprox. sec. XVIII—XVII î.e.n.)“.

THE GOLD TREASURE OF THE BRONZE AGE FOUND IN ARGEȘ COUNTY

— Abstract —

According to some information from Mr. George Severeanu, a well-known collector from Bucharest, who lived in the 1st half of the 20th century, the treasure was found in Argeș county (without mentioning a certain place), in 1915. It contains 13 lock-rings and 12 gold beads. Although Curtea-de-Argheș is mentioned as a provenance place of the treasure in several papers, there is no argument to support that.

Now the treasure comprises only 12 lock-rings and 7 beads which means that 1 lock-ring and 5 beads are considered to be lost (In 1967 M. Gramatopol and V. Crăciunescu mentioned that this very treasure had 18 lock-rings and 7 beads; the error can be explained as follows: some other lock-rings from unknown places were included among the ones belonging to the treasure only because they were part of the collection „Maria and Dr. George Severeanu“ too.

The lock-rings with a height between 2.5 cm and 3.5 cm and with a weight between 5.00 gm and 12.80 gm belong to the type B 1 b of the typological classification made by Eugenia Zaharia. This kind of lock-ring has an oval shape, equal arms and boat-shaped ends. Three pieces are decorated with short oblique incised lines tangent to a longitudinal one; a second one is ornamented with a row of small incised circles whereas the third one has different ornamentation on the two arms — one arm has oblique short lines tangent to a longitudinal one, the other one with the same decoration on the external edge, but with a row of circles on the inner edge.

The seven frustrum of cone shaped beads with a central hole are not decorated.

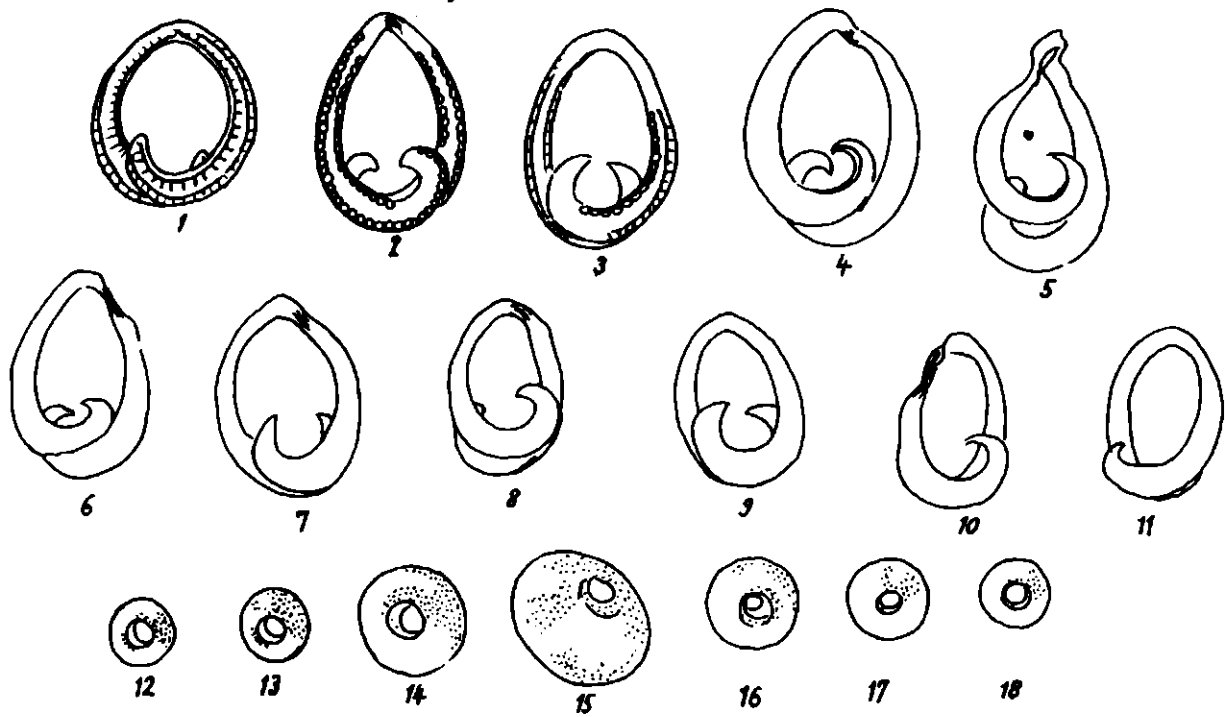
When taking into account the dimensions one can notice that one bead is the biggest (h=1.6 cm, Ø=2.2 cm, wt.=36.40 gm) while the other 6 are to be grouped two by two decreasingly (height varying between 1.2 cm and 0.6 cm), Ø between 1.6 and 1 cm; wt between 13.40 gm and 3.25 gm). This means that all of them were, in fact, the pieces of a necklace.

The treasure from Argeș is to be dated about 1500—1400 B. C. — i.e. middle of the Bronze Age. At the same time it can be considered as a certain thoroughly documented treasure in the area of the Tei culture in the Argeș county.

⁷ Paul Dicu, în *Argeș*, XII, nr. 4 (110), Pitești, 1977, p. 4; Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Pitești*, București, 1988, p. 39—40; completate cu informații oferite de prof. Paul Dicu, Pitești.

⁸ Ștefan Burda, op. cit., p. 13—15.

TEZAUURUL DIN ARGES

The treasure from Arges.